

TEMATIKUS LAPSZÁM
A TÖRÖK-MAGYAR
DIPLOMÁCIAI
KAPCSOLATOK
100 ÉVES JUBILEUMÁNAK
TISZTELETÉRE

BUSINESS & DIPLOMACY REVIEW

2. évfolyam, 1. szám
2024/1

TARTALOM

- Gyene Pál: A Hegyi-Karabah konfliktus lezárása – erősödő azeri-török szövetség a Dél-Kaukázusban
- Nagy Milada: A török külpolitika izraeli vonatkozásainak két évtizede
- Báhidszki Réka, Kovács Máté Gergő, Pálfi Gábor: A Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány szerepe a magyar-török kulturális kapcsolatok alakulásában
- Hasan Deniz Pekşen: 60 Years of Türkiye-European Union Relations: Challenges and Prospects
- László Szerencsés: Transactionalism in Hungary-Turkey Relations Between 2013 and 2024
- Sáringer János: Kövecsi-Oláh Péter – Emre Saral: Török-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között (1920–1945)

Business & Diplomacy Review

Kiadó: Budapesti Gazdasági Egyetem

Szerkesztőség

1165 Budapest, Diósy Lajos u. 22-24.

E-mail: Marosan.BencePeter@uni-bge.hu

<https://uni-bge.hu/hu/business-diplomacy-review>

Főszerkesztő

Sáringer János

Felelős szerkesztő

Nagy Milada

Szerkesztőbizottság tagjai

Sándorné Kriszt Éva, elnök

Bába Iván

Bárczi Zsófia

Csekő Katalin

Ferkelt Balázs

Juhász Tímea

Nagy Milada

Marinovich Endre

Marosán Bence Péter, szerkesztőségi titkár

Murádin János Kristóf

Válóczi Marianna

Tipográfia és tördelés

Nagy és Heteyi Kft.

ISSN 3004-0116

HU ISSN 3004-0116

Business & Diplomacy Review állandó lektorai

Prof. Dr. Bajomi-Lázár Péter, PhD
Dr. habil. PaedDr. Bárczi Zsófia, PhD
Dr. habil. Buday-Sántha Andrea, PhD
Dr. Csekő Katalin, PhD
Dr. habil. Domonkos Endre, PhD
Dr. Ferkelt Balázs, PhD
Dr. Gyene Pál, PhD
Dr. Harsányi Dávid, PhD
Dr. Horváth Annamária, PhD
Dr. habil. Krasztev Péter, PhD
Dr. habil. Juhász Tímea, PhD
Dr. habil. Marosán Bence Péter, PhD
Dr. habil. Murádin János Kristóf, PhD
Dr. Nagy Milada, PhD
Dr. Pólya Éva, PhD
Dr. habil. Sáringer János, PhD
Dr. Válóczy Marianna, PhD
Dr. Zelena András, PhD

TARTALOM

Előszó	5
A Hegyi-Karabah konfliktus lezárása – erősödő azeri–török szövetség a Dél-Kaukázusban <i>Gyene Pál</i>	7
A török külpolitika izraeli vonatkozásainak két évtizede <i>Nagy Milada</i>	27
A Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány szerepe a magyar–török kulturális kapcsolatok alakulásában <i>Báhidzski Réka</i> <i>Kovács Máté Gergő</i> <i>Pálfi Gábor</i>	39
60 Years of Türkiye-European Union Relations: Challenges and Prospects <i>Hasan Deniz Pekşen</i>	62
Transactionalism in Hungary-Türkiye Relations Between 2013 and 2024 <i>László Szerencsés</i>	74
Kövecsi-Oláh Péter – Emre Saral: Török-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között (1920-1945) <i>Sáringer János</i>	87

Jelen számunk szerzői

Báhidzski Réka, irodavezető, Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány, reka.bahidszki@gulbabaalapitvany.hu

Dr. Gyene Pál, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Gyene.PallIstvan@uni-bge.hu

Kovács Máté Gergő, kulturális attasé, Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ, Isztambul, gergo.mate.kovacs@mfa.gov.hu

Dr. Nagy Milada, PhD, főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, nagy.milada@uni-bge.hu

Pálfi Gábor, operatív igazgató, Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány, gabor.palfi@gulbabaalapitvany.hu

Dr. Hasan Deniz Pekşen, adjunktus, Istanbul Okan University, hasan.peksen@okan.edu.tr

Dr. habil. Sáringer János, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, saringer.janos@uni-bge.hu

Dr. László Szerencsés, PhD, kutató munkatárs, Istanbul Policy Center, Sabancı University, lszlo.szerencses@sabanciuniv.edu

A GÜL BABA TÜRBÉJE ÖRÖKSÉGVÉDŐ ALAPÍTVÁNY SZEREPE A MAGYAR-TÖRÖK KULTURÁLIS KAPCSOLATOK ALAKULÁSÁBAN

*Báhidzski Réka
Kovács Máté Gergő
Pálfi Gábor*

Absztrakt

Gül baba, azaz a Rózsák atyja oszmán szerzetes, a bektasi rendhez tartozó dervis volt, aki a legenda szerint Buda elfoglalása idejében halt meg. Sírkápolnája Jahjapasazáde Mehmet budai pasa idejében épült az eleinte Gül baba dombjának, később Rózsadombnak nevezett lankákon. A türbe 1914 óta hivatalosan is műemlék, emellett jelentős szakrális- és építészettörténeti érték. Állapota hosszú évtizedeken keresztül igencsak elhanyagolt volt, míg 2015–2018 között a magyar és a török kormány együttműködésében megtörtént a terület felújítása. Ezt követően a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány feladata lett, hogy a türbét és annak környezetét megóvja, üzemeltesse, valamint kulturális és turisztikai központtá fejlessze. Az alapítvány mellett, hogy az épületet és környezetét fenntartja és működteti, egyúttal a magyar-török kulturális élet egyik fontos intézményévé is vált. Az írás célja, hogy bemutassa annak a folyamatnak az egyes fázisait, amelynek során az oszmán mauzóleumból előbb a 20. század során műemlék, majd ezt követően a folyamatos helyreállítások következtében egy olyan, kulturális központba ágyazott történeti épület lett, amely aktívan részt vesz a jelenkori magyar-török kulturális kapcsolatok alakításában. A tanulmány arra keresi a választ, hogy egy oszmánkori műemlék milyen szempontok szerint láthat el aktuális kultúr diplomáciai feladatokat.

Kulcsszavak: Gül Baba Türbéje, Örökségvédő Alapítvány, magyar-török kulturális kapcsolatok, kultúr diplomácia, műemlék

Abstract

Gül Baba, the father of the Roses, was an Ottoman monk, a dervish of the Bektashi order, who, according to legend, died during the conquest of Buda. His sepulchral chapel was built in the time of Jahjapasazade Mehmet Pasha of Buda on the slopes that were first called Gül Baba's Hill, later known as the Rose Hill (Rózsadomb). The tomb (called türbe) has been an official monument since 1914, and, in addition, it also has a significant sacral and architectural value. It has been left to stand derelict for many decades, until it was renovated between 2015 and 2018 by the Hungarian and Turkish governments. Following this, the Gül Baba Heritage Foundation was assigned to conserve and operate the türbe and its surroundings and to develop it into a cultural and tourist centre. In addition to conserving and operating the building and its surroundings, the Foundation has become an important institution of Hungarian-Turkish cultural life.

The aim of this study is to describe the various stages in the process of the Ottoman Mausoleum's transformation, which was first a monument in the 20th century and then, through continuous restoration, was transformed into a historical building embedded in a cultural centre, which is actively involved in shaping contemporary Hungarian-Turkish cultural relations. The study seeks to answer the question of how an Ottoman monument can fulfil its current cultural diplomacy functions.

Keywords: Gül Baba's Tomb, Heritage Foundation, Hungarian-Turkish cultural relations, cultural diplomacy, monument

Türbéből kápolna, kápolnából műemlék – az épület funkcióváltozásainak és átalakításának története

A magyarországi oszmán építészeti emlékek védelmével, kezelésével és helyreállításával több okból is érdemes foglalkozni. Egyrészt a téma aktualitását jelzi, hogy egy 2017 végén megjelent kormányhatározat kiemelten foglalkozik a Magyarország területén lévő oszmán-török kulturális értékek megőrzési stratégiájának szükségességé-

géről.¹⁰ Másrészt, hosszú évek előkészítése után, 2018-ban fejeződött be egy magyar és török együttműködés keretében megvalósuló örökségvédelmi munka, melynek helyszíne a budai Gül baba türbéje és környezete. Noha hasonló jellegű munkára volt már precedens, azonban egy ilyen mélységű, és ennyire szoros nemzetközi együttműködés egyedülállónak tekinthető. Az együttműködés során más, magyarországi oszmán emlék védelmére és helyreállítására is mutatkozott szándék, és az előkészítő munkálatok is megkezdődtek.

Gül baba síremléke, vagyis türbéje a hódoltság korának egyik leginkább épségben megmaradt épülete.¹¹ A türbe amellet, hogy egyike a muszlim kultúrkör legészakibb, ma is látogatók sokaságát vonzó zarándokhelyeinek, építészeti szempontból is számos egyedi sajátossággal büszkélkedhet. Mindezen tényezők következtében nem meglepő, hogy több periódusban, különböző korok magyar és oszmán-török szakembereinek egész sora foglalkozott vele – minden korszak a maga igénye szerint alakította, formálta. Ezek az átalakítások olykor inkább szimbolikus gesztusok, máskor viszont érdemi, szakmai szempontból is releváns módosítások voltak.

Gül baba türbéje sorsának alakulását minden időszakban befolyásolta az adott korszak magyar-török viszonyrendszere. Így a türbe történetét végigtekintve, az elvégzett beavatkozások okait keresve, egyúttal a jelenlegi örökségvédelmi munkálatok szereplőit és aspektusait vizsgálva teljesebb képet kaphatunk a két ország adott

10 1995/2017. (XII. 19.) Korm. határozata a Gül baba türbéje és környezete kiemelkedő értékének megőrzésével és hasznosításával kapcsolatos intézkedésekről. f): „a Gül Baba Türbéje Örökségkezelő Alapítvány vezetésével – a Miniszterelnökséget vezető miniszter, az emberi erőforrások minisztere és a Magyar Turisztikai Ügynökség Zrt. bevonásával – a külgazdasági és külügyminiszter felügyeletével stratégia kerüljön kidolgozásra a Magyarországon található oszmán-török kulturális értékek megőrzése tekintetében.”

11 A memoriális épületek jól körülhatárolható csoportját alkotják a Magyarország területén található oszmán építészeti emlékeknek. A 16-17. század során egyes kutatók szerint 17, mások szerint 22 épült (Ayverdi, 2000, 8; Sudár, 2013, 39., 70-91.). Mindezek közül kettő napjainkban is látogatható (Gül baba budai és Idrisz baba pécsi türbéje), egy pedig feltárás alatt áll, lásd a Szigetvár mellett, Turbék-Szőlőhegy területén Szulejmán szultán emlék /makám/ türbéje (Pap-Fodor, 2017.; Pap, 2020). Azonban mind az egykor létezett türbék tényleges száma nyitott kérdés, mind pedig számos türbe vár azonosításra és régészeti feltárásra. A napjainkban látogatható türbék is számos kérdést tartogatnak, ugyanis az oszmán hódoltságot követően mind-egyikükön lényeges átalakítások történtek.

időszakot jellemző kapcsolatáról, a kortárs műemléki bemutatási lehetőségéről.

Az 1541-es budai hadjáraton harcoló, főként balkáni eredetű oszmán seregekkel érkezett egy, a bektasi rendhez¹² tartozó dervis. Őt Gül babának, vagyis egyes magyarázatok szerint Rózsa Apónak nevezték.¹³ Buda oszmán bevételét követően Gül baba rövidesen elhunyt. Temetésén a kor oszmán eliteje vett részt, élükön Szulejmán szultánnal, illetve a ruméliai kádiaszker¹⁴ Ebusszúd efendivel¹⁵. Sírhelye fölé Jahjapasazáde Mehmed¹⁶ budai pasa idejében türbét emeltek, szomszédságában pedig kolostort, vagyis tekkét alapítottak a bektasi dervis követői. Ezáltal az észak-budai dombokon az oszmán világ egyik jelentős zarándokhelye épült ki.

Annak ellenére, hogy az építményen a hódoltságot követően számos átalakítást végeztek, mégis látszódik a korabeli oszmán türbék viszonylatában a magas építészeti színvonal. A nyolcszög alaprajzú, félgömb kupolával fedett épület szabályosan rakott mészkő kváderkövekből épült, téglából boltozott kupolája ólomfedésű volt, vagyis építőanyagában is kifejezetten értékes alapanyagokat használtak fel. A türbe a korabeli oszmán építéstechnológia általános elvei szerint épült. Falvastagsága a legújabb, TLS-szkennerrel végzett mérés alapján 75,6–77 cm, mely pontosan 1 arsun¹⁷ méretű. A türbe kül-

12 A bektasik egy, az iszlámon belüli szúfi rend követői, akik a rend alapítója, Hadzsi Bektas Veli tanait követik. A bektasik közé tartozott Gül Baba is.

13 Gül Babáról és a türbe történetéről részletesebben ld.: Ágoston – Sudár, 2002.; Yılmaz, 2003.; Saral, 2022.; Sudár, 2022., Yılmaz, 2023.

14 Rumélia a birodalom nyugati, főként Balkáni területeit jelöli, a kádiaszker pedig a szultáni tanács tagja, hadbíró, a kádik felettese, a jogtudomány és igazságszolgáltatás egyik legbefolyásosabb személye. Szulejmán szultán mellékeve a török történetírásban „Törvényhozó”, vagyis „Kanuni”, ugyanis uralkodása alatt történt a birodalom jogi rendszerének egyik fontos egységesítése, rögzítése, melyhez Ebusszúd efendi is nagyban hozzájárult.

15 Ebusszúd efendi az Oszmán Birodalom magas rangú tisztségviselője. kádiaszkerre, vagyis főhadbírója volt.

16 Jahjapasazáde Mehmed 1453-tól 1458. évben bekövetkezett haláláig töltötte be a budai pasa tisztségét. Az ő idejében épült türbe Gül baba sírja fölé.

17 A klasszikus oszmán korban az általános, építészetben használt mértékegység az arsun volt. A mértékegység mai török szövegekben arsun, illetve arşın átírásban egyaránt olvasható, az oszmán szövegekben pedig gyakorta olvasható az arab eredetű zirá szó. A 16–17. századra az arsunnak két fajtája alakult ki. Egyrészt az építé-

ső homlokzati síkjának kontúrja egy 10x10 arsun méretű, míg belső homlokzati síkjának kontúrja egy két irányban szimmetrikus, szabályos, 8x8 arsun méretű hálóra illeszthető. Az épület Mekka, vagyis a kibla-irányba néző ajtaja szélességének névleges mértéke pedig 2 arsun, ezért feltételezhető, hogy tervezése és kivitelezése során a türbe méretei arsun mértékegységben kerültek megadásra. Egyúttal, akár a fentiekben mutatott 16. századi türbe-terv esetén, úgy Gül baba budai türbéjének tervezésekor is igénybe vehették az arsun-modulhálót.¹⁸

Az oszmán hódoltságot követően, ahogy az sok más oszmán épülettel is megesett, a terület a jezsuiták tulajdona lett, akik a türbét Szent Józsefről elnevezett kápolnává alakították.¹⁹ Az, hogy a jezsuiták tulajdonába került az épület, megóvta a pusztulástól, azonban ekkor kezdődött meg az az átalakítássorozat, amely folyamatosan jellemző volt a kápolnára, és amely révén mind az épület, mind pedig környezete módosult. A jezsuiták tulajdonlása alatt az épületen számos átalakítás történt. Egyik ablakát befalazták, kupoláját, melyről Evlia ólomburkolatúként beszélt, zsindeletetűre cserélték, és apró lanternával bővült, melynek – belső nyílása nem lévén – csupán az épülettömeg formálása volt a funkciója. A muszlim sajátosságok miatt szükséges egykori könnyűszerkezetes előtetőt vélhetően ebben az időszakban bontották el.

1773-ban a jezsuita rendtől a türbét a város saját kezelésébe vette és értékesítette, mely során a türbe és környezete 1830-ban előbb Thoma János budai polgár, majd 1857-ben Wagner János²⁰ építész

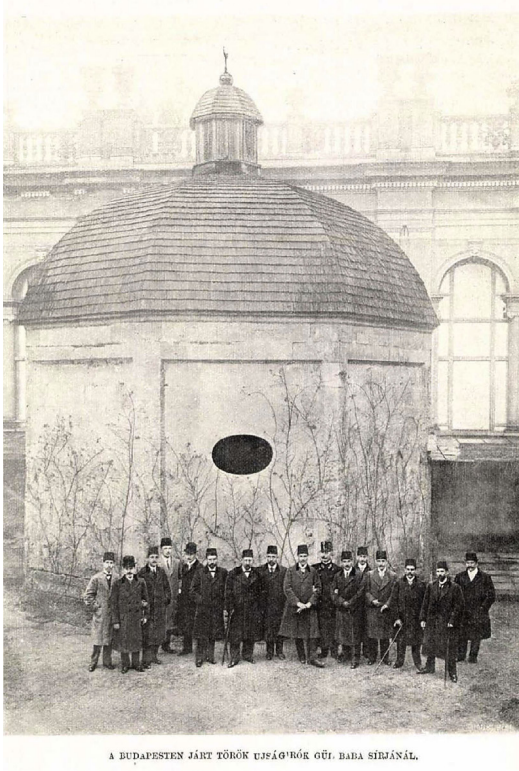
szeti, melynek pontos török megfelelője a benná arsunı, vagy mimarı arsin (benna arsunı/mimarı arşın), illetve a benná zirái (benna' zirai). Ezt a mértékegységet magyarul könyökként fordíthatjuk, angol nyelvű írásokban a cubit terminus jellemző, hossza pedig 75,774 cm.

18 Kovács – Rabb, 2020.

19 Yılmaz, 2003, 10.

20 Id. Wagner János (Székesfehérvár, 1813-1914) a 19. század egyik legsikeresebb magyar építész-építőmestere a dualizmus korszakának megtestesítője volt. Ezen prosperáló időszakban vett részt Wagner János Budapest kiépítésében. 1844-től kezdve a pesti céh tagja volt. Wagner cége részt vett a pesti Vigadó, vagy az ELTE Trefort-kerti épületegyüttes egyes építményének kivitelezésében, így munkái Budapest számos pontján ma is megcsodálhatók. A Szent István-bazilika kupolája beomlott, részt vett az új, ma is álló szerkezet kialakításának előkészítésében, csakhogy, mint a Ferencvárosi római katolikus plébániatemplom kivitelezésében. A Gül baba-türbe köré épített villát időskorában, kedvtelésből építtette maga és családja számára, belefoglalva valamennyi tudását.

tulajdona lett. Wagner két különálló villát épített, mely részben a türbét is magába foglalta – a villa Duna-felé eső szárnya a türbe alapozásával összeépítve valósult meg.

A BUDAPESTEN JÁRT TÖRÖK ÚJSÁGÍRÓK GÜL BABA SÍMÁNÁL.

1. ábra: Oszmán újságírók látogatása Gül baba türbéjénél
 Forrás: Vasárnapi Ujság, 1910 LVII/51. p. 1065.

Mindez a jelenlegi örökségvédelmi munkálatok során különös körültekintést igényelt, ugyanis a villa egyes, törmelékkel fedett helységeinek feltárása során féltő volt, hogy kellő megtámasztás hiányában a türbe felmenő szerkezetei megsérülnek – azonban megtámasztással a problémát sikerült orvosolni. A 20. század fordulójáig tehát számos tulajdonosváltás, funkcióváltás és az ebből fakadó átépítések határozták meg a türbe életét.

Az 1900-as évektől viszont a műemléki nyilvántartásba vétellel megkezdődött az az időszak, melynek során a fokozatos átépítések az eredeti, oszmánkori történeti állapot helyreállítására törekedtek. Ebben mind a magyar, mind pedig a török szakemberek részt vettek, és az egyes, hangsúlyos periódusok közül sok a magyar-török diplomáciai kapcsolatok alakulásával hozható párhuzamba (1. ábra).

A türbét 1914-ben nyilvánították hivatalosan műemlékké.²¹ Ezt követően, 1918-ig bezáróan mind építészeti helyreállítási munkák, mind pedig régészeti kutatások történtek az épületben. Ekkor történt meg Gül baba földi maradványainak azonosítása, illetve Möller István²² részéről az épület helyreállítása, mely során többek között egyes ablakok helyzetét, illetve a padlószintet is módosították. Ezt az állapotot jól dokumentálja a Foerk Ernő²³ professzor vezetésével tanítványa, a török származású, a korszakban Budapesten tanuló Semih

21 A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 150951/1914. sz. határozatával a Gül baba türbét ...annak történeti és kulturális jelentősége folytán, a MOB előterjesztése az 1881. évi XXXIX. tc. alapján fenntartandó műemlékké nyilvánította – mely védelem mind a mai napig megmaradt. (1881. évi XXXIX. törvénycikk a műemlékek fenntartásáról. Forrás: <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5996>. Utolsó megtekintés ideje: 2024. 05. 05.)

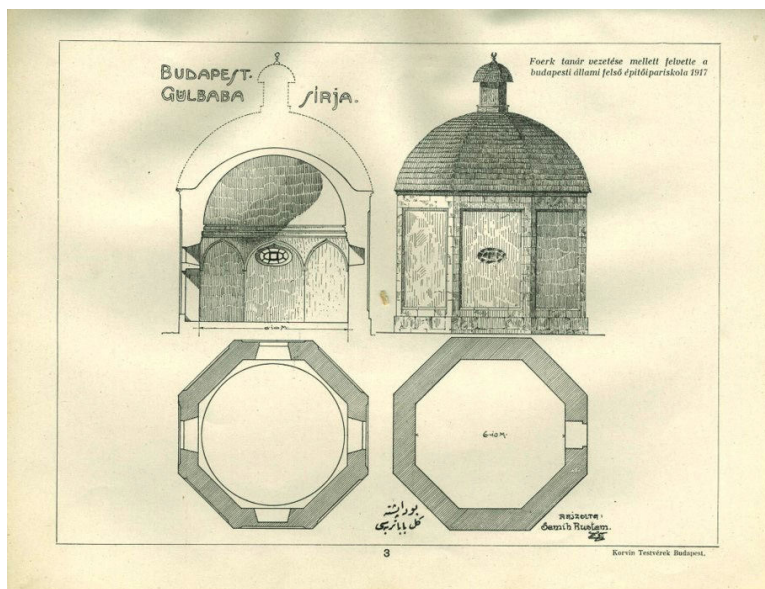
22 Möller István (Mór, 1860. április 9. – Budapest, 1934. szeptember 30.), építész, építészettörténész, a Királyi József Műegyetem Középkori Tanszékének vezetője, a Műemlékek Országos Bizottságának építész és rendes tagja, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Möller Bécsben és Karlsruheban végezte tanulmányait. A magyar műemlékvédelem „második szakaszának” meghatározó személyének munkássága a hazai középkori épített örökség megőrzésére és helyreállításából állt, mely közül kiemelkedik a zsámbéki premontrei prépostsági templom, a gyulaféhvári székesegyház, valamint a vajdahunyadi vár helyreállítása, de számos oszmán műemlék megőrzésén is dolgozott, többek közt a budai Gül baba türbén, illetve a pécsi Idrisz Baba türbén. Möller munkásságának rajzi anyaga a Budapesti Műszaki Egyetem Építészettörténeti és Műemléki Tanszékén, illetve a Forster Gyula Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ Tervtárában található. Elméleti munkásságának legjelentősebb területe a középkori szerkesztőmódszerek kutatása.

23 Foerk Ernő (Temesvár, 1868. február 3. – Budapest, 1934. január 26.) magyar építész, a 20. század első felének jelentős alkotója, építészeti szakíró. Főképp történeti stílusban dolgozó templomépítőként tartják számon, aki eredetileg szobrásznak készült, közben építőmesteri gyakorlatot szerzett. 1891-től Steindl Imre tanársegédje lett a Műegyetemen, ahol az új Országház belső kiképzésén, és berendezésén dolgozott. 1898-tól a budapesti Magyar Királyi Állami Felső Építő Ipariskola tanára, majd 1920-tól igazgatója lett. Tanítványaival az iskolai szünetekben műemlékfelmérési gyakorlatokat szervezett, amelynek egyik évi tematikája a magyarországi oszmán emlékek voltak.

Rüstem²⁴ által készített felmérési rajz (2. ábra). A 19–20. század fordulóján hazánk területén fellelhető oszmán építészeti örökség iránti érdeklődés több forrásból is táplálkozik. Együttesen közrejátszott benne az általános magyar–oszmán politikai közeledés, a magyar szellemi életben az eredetkeresésből adódó turanista gondolkodás²⁵, az Európára jellemző „mesés” Kelet iránti érdeklődés, illetve a műemlékvédelem intézményesülése és az építészeti örökség védelme céljából tett első, jelentős lépések. E folyamat egyik kulcsemléke a budai Gül baba türbéje volt, amely tárgya lett a legkorábbi műemlékvédelmi szabályozásnak, így az épület és örökségvédelmi munkálatai szoros kapcsolatban állnak a hazai műemlékvédelem történetével – de az épület sorozatos kutatása és helyreállítása egyúttal az oszmán-török diplomáciai kapcsolatok alakulásának szimbolikus helyszíne is. A fent vázolt folyamatok következményeként a türbe első, szakmai alapon végzett helyreállítása 1918-ban befejeződött. Miután Magyarországon az iszlám 1917-ben hivatalosan is elfogadott felekezettnek számított, az épület műemléki jellege és múzeumként való használata mellett ismét muszlim zarándokhelyé is vált. Ezzel nem csupán az épület, hanem a környezete is fokozatosan kezdte elnyerni mai arculatát. A korábbi Niedermayer utcát 1915-ben Gül babáról nevezték el. Azonban a villa környezetének állapota továbbra sem volt rendezett, ahol az egykori villaépületben bérlakások működtek. 1942-ben a villa fővárosi tulajdonba került, majd a második világháborúban a türbe környezete megsérült.

24 Szemih Rüstem Temel (1898-1946) a 20 század eleji magyar-török építészeti kapcsolatok történetének fontos szereplője volt. Magyarországi tanulmányai során részt vett a Foerk Ernő vezette épületfelmérési programban, amelynek keretében 20 oszmán épített emlékről készített rajzot, például Gül baba türbéjéről, vagy Bács fürdőjéről (hamam). Miután visszatért Isztambulba, Rüstem több szempontból is hasznosította Magyarországon szerzett tudását, például az adanai vágóhíd víztornya tervezésekor a pesti Vajdahunyadvár tornyáról vette a mintát. Emellett az isztambuli Ipariskola (Dersaadet Sanayi Mektebi) oktatójaként a tananyagba beépítette magyarországi tapasztalatait.

25 'Turáni' kifejezés, mint népnév Belső-Ázsia nem sémi és nem indoeurópai népeire használt, Firdauszi (Ferdowsi) Sáhname című művében is említi. Bár tudományos körökből viszonylag hamar kikerült az elnevezés, mégis megmaradt egyfajta romantikus rokonsági hipotézisként, mely a magyar nemzetet más ázsiai, főként török eredetű népeihez fűzi. Így tökéletes eszköz volt az erősödő pán-mozgalmakkal szemben a magyar identitás rokonsági rendszerének kialakítására.

2. ábra: A türbe 1917. évi felmérési rajza a Műegyetem egykori diákjai részéről, Foerk Ernő professzor vezetése mellett
 Forrás: Foerk Ernő: Török Emlékek Magyarországon. A Budapesti Magyar Állami Építő Ipariskola 1917. évi szünidei felvételei. VI. Budapest. A rajzot készítette: Semih Rüstem.

A Fővárosi Műemléki Felügyelőség 1960-1962-ben Pfannl Egon²⁶ tervei szerint újabb helyreállítási munkálatokat rendelt el, amelyek során a jelenlegi padlóburkolatot lefektették, a nyílászárókat kovácsoltvas ráccsal fedték, a lanternát elbontották és a tető héjalását fémburkolatra cserélték. Az 1980-1990-es évek során Gül baba türbéjének helyreállítására és környezetének hasznosítására időnként megújuló kezdeményezések láttak napvilágot, melyek egy része diplomáciai látogatások alkalmával született. 1987-ben Műegyetem az Aga Kán

26 Pfannl Egon (Budapest, 1911. március 2. – Budapest, 1973. márc. 31.): Ybl-díjas építész. Munkásságának kiemelkedő eredménye, hogy rajzokon örökölte meg az 1944-45-ös pusztulás utáni Budapestet. Tevékenyen részt vett a háborús károk felmérésében és Budapest újjáépítésében. Mint a Budapesti Városépítési Tervező Vállalat műemléki szakosztályának munkatársa, majd vezetője jelentős szerepet játszott a műemlékek helyreállítása, bemutatása terén. Rajzaiból 1978-ban nyílt kiállítás a Magyar Építőművészek Szövetségének székházában.

Alapítvány támogatásával létrejött nemzetközi építész alkotótábor keretében foglalkozott a területtel. Az 1990-es évek elején a török Kulturális Minisztérium Turgut Cansever²⁷ építészt bízta meg a türbe és környezetének rendezési tervének elkészítésével. Mindezen koncepciók egyike sem valósult meg. Ezt követően a budapesti török nagykövét megbízására koncepcióterv készült Süleyman Demirel²⁸ köztársasági elnök látogatásának előkészítéseként.²⁹ Ezt követően 1996-ban K. Pintér Tamás³⁰ és munkatársai tervezésében helyreállításra került a türbe és közvetlen környezete.³¹ A villa egykori, romos falait terepszintig visszabontották, a türbe környezetét kertépítészeti

27 Turgut Cansever (1921. szeptember 12. - 2009. február 22.) török építész és városrendező. Ő az egyetlen építész, aki háromszor nyerte el az Aga Khan építészeti díjat. „A bölcs építész” néven ismert. Számos város tervezésében, területrendezési projektben vállalt szerepet. Ő tervezte a Beyazit teret, és ő volt az első törökországi építészettörténeti doktori disszertáció szerzője.

28 Süleyman Sami Demirel (Isparta, 1924. november 1. – Ankara, 2015. június 17.) török mérnök, politikus és államférfi, aki 1993 és 2000 között Törökország 9. köztársasági elnöke volt.

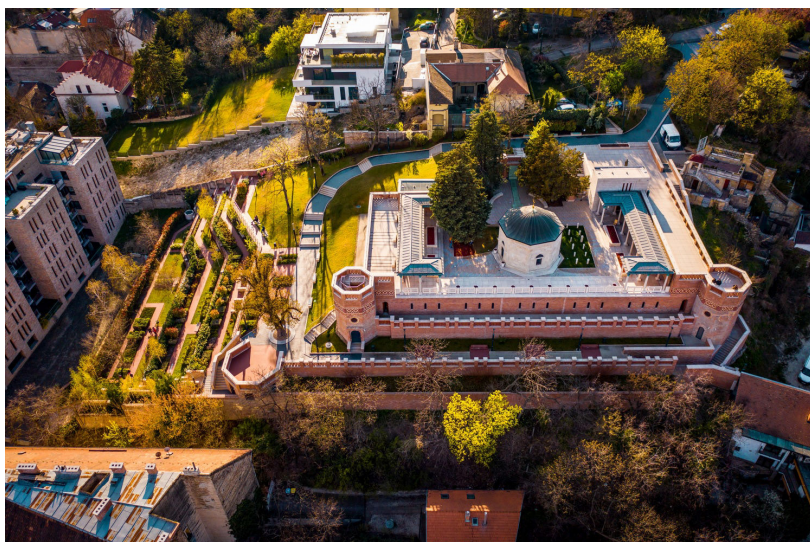
29 Süleyman Demirel látogatása kapcsán egy másik építészeti együttes, a szigetvári Magyar–Török Barátság Park is rendezésre került. Habár a park nem rendelkezik örökségi értékkel és építészeti szempontból is kritizálható, mégis szimbolikus ereje kapcsán a jelenleg a Gül baba türbéjén futó helyreállításokkal párhuzamosan a park ismételt helyreállítása magyar–török építész együttműködéssel, török állami finanszírozással 2016-ban megtörtént.

30 K. Pintér Tamás építész, 1971-ben diplomázott a BME Építésmérnöki karán, ahol később a Rajzi Tanszéken tanított szabadkézi rajzot. Az IPARTERV-ben Molnár Péter, majd Janáky István vezette építész szakosztályokon szerzett tervezői gyakorlatot. A Mesteriskola 1972-74 közötti ciklusának elvégzése után a történeti épületállomány kezdte érdekelni, és ezért a Budapesti Műemléki Felügyelőségen folytatta szakmai munkáját, ahol elsősorban az egyházi épületek helyreállításában vett részt. 1994-től az Országos Műemlékvédelmi Hivatalban (OMvH) a Nemzetközi és Társadalmi Kapcsolatok Főosztályát vezette. 2002-től az OMvH keretein belül működő Világörökség Magyar Nemzeti Bizottság titkárságának vezetésére kapott megbízást, innen vonult nyugdíjba. 1991-ben megalapította az ARCHITEC-team Kft. építész irodát, amelynek jelentős munkája volt a budai Gül baba türbe helyreállítása. Több mint 10 könyv szerzője fényképeivel, szövegeivel és rajzaival, amelyek a magyar építészeti emlékeken túl európai és törökországi helyszíneket is bemutatnak.

31 K. Pintér Tamás számos egyéb, oszmán-török és magyar közös vonatkozású munkálatban részt vett. Az 1990-es években elkészítette a rodostói Rákóczi-ház felmérési terveit. Ezenkívül két kötet kiadásában vett tevékenyen részt, mely a magyarországi oszmán, illetve törökországi magyar vonatkozású épületeket veszi sorra Sudár Balázs, illetve Hóvári János történészekkel együttműködve.

eszközökkel rendezték. Örökségvédelmi szempontból kérdéses elem a türbét keretező oszlopcsarnok. Konceptiója azon alapult, hogy az oszlopcsarnok mutassa az egykori villa kontúráját, egyúttal utaljon az oszmán dzsámik előudvarának téri világára. A helyreállítással kapcsolatos egyik sarkalatos probléma az alkalmazott anyagok kérdése volt, mely azonban nem építészeti, hanem kivitelezői felelősség. A helyreállítás és bemutatás dicsérendő, ugyanis törekedett az egységes, tiszta képre, a 19. századi és a hódoltságkori elemek vizuális szétválasztására és ezek minél hitelesebb helyreállítására.

2015. február 24-én Budapesten a magyar és török miniszterelnök-helyettes megállapodást írt alá a türbe és közvetlen környezetének örökségvédelmi munkálatainak, valamint a komplex környezetrendezés munkálatainak előkészítéséről. Mindez alapjaiban egy pozitív kulturális kapcsolatrendszer egyik fontos eredménye, melynek korábbi sarokköve, mondhatni előzménye a 2010-es Kulturális Főváros programsorozat, ekkor ugyanis Pécs, Essen és Isztambul párhuzamosan birtokolta ezen címet. Örökségvédelem szempontjából abszolút pozitív a kooperációra történő törekvés és annak megvalósítása (3. ábra).

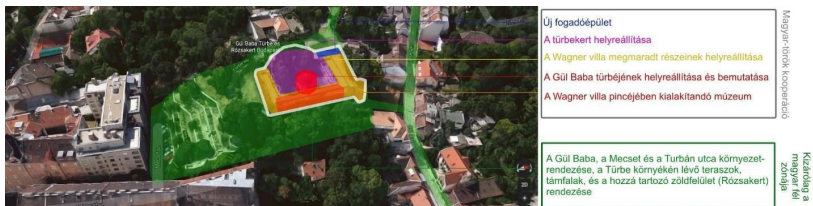
3. ábra: a 2015–2018 között helyreállított türbe és környezete
Forrás: Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány

A türbén a megépítése óta végzett számos, különböző átalakítás, a környező terület változása, illetve a 20. század örökségvédelmi munkálatai mind egy-egy célzott beavatkozás eredménye során valósultak meg, melynek következtében a műemléki együttes igencsak heterogén. Elmondható, hogy nagyszabású vállalkozás volt a jelenlegi projekt, mely közvetlen és tágabb környezetének komplex rendezésével együtt két, különböző funkciójú és korban épült épületet képes kezelni, ráadásul nemzetközi, közös finanszírozási és szakmai együttműködés keretében.

A magyar és török fél feladat- és jogkörét, továbbá kötelezettségeit két szinten rögzítették:

- miniszterelnök-helyettesi szint: 2015. február 24-én kelt miniszterelnöki megállapodás rögzítette az örökségvédelmi munka közös elvégzésének szándékát, területében lehatárolta az egyes országok által szakmailag felügyelt zónákat, és meghatározta a kapcsolattartásra jogosult főbb szerveket, mely magyar részről a vagyongazdálkodási feladatokat ellátó MNV Zrt., török részről pedig a Török Köztársaság Török Együttműködési és Koordinációs Ügynöksége.
- A két említett szervezet közt 2017 márciusában létrejött közös finanszírozási szerződés rögzítette az egyes szervezetek jogköreit, a finanszírozás összegét és ütemtervét, a kivitelezés műszaki tartalmát (koncepció, engedélyezési és kivitelezési tervdokumentáció, kivitelezési ütemterv) és a műszaki ellenőr által felügyelt zónákat.
- Az egyes felek közötti kooperációt segíti a Kiemelt Kormányzati Beruházások Központja Nonprofit Zrt., a projekt koordinációját és műszaki ellenőri feladatait pedig szintén közbeszerzés során kiválasztott vállalat végzi, a török fél által delegált, hasonló módon kiválasztott török műszaki ellenőri céggel.

Mindezen szempontok alapján a 4. ábrán követhető nyomon a projekt területi és funkcionális elkülönítése.

4. ábra: A Gül baba türbéje és környezetének rendezése projekt Duna irányából (kelet felől) készült látványterve és funkcionális csoportosítása

A fentiekben (4. ábra) ábrázolt területi és funkcionális elkülönítés az alábbiak szerint részletezhető, feltüntetve a munkálatok során kialakuló érdekeltségi fokozatokat:

Terület/objektum		Funkció
Gül baba türbéje		Az építményt hiteles módon bemutatni szándékozó múzeum
Wagner-villa pincszintje	Keleti szárny	Múzeum- és kiállítótér
	Északi szárny	Kávézó, teázó
	Déli szárny	Többfunkciós kiállítótér, épületgépészeti helyiségek
Türbe kertje		Közpark és sírkert (emlék kert)
Fogadóépület a Wagner-villa északi szintjéhez csatlakozva		Recepció, akadálymentes közlekedő, kiszolgálófunkciók (mosdó, büfé)
Gül baba utca, Mecset utca, Turbán utca, illetve a Wagner villát kerítő támfalak, közterek és zöldfelületek		Rózsakert, általános használatú közterek

A türbe környezetének kialakítása különleges, hiszen példája lehet az építészet és térépítészet közötti összhang megteremtésének, tekintettel az anyaghasználat, az architektonikus formák és a tartalmi hangsúlyok kialakítására. Az épületegyüttes generáltervezője, a Mányi Építész Stúdió Nívódíjat kapott munkájáért.

A projekt tájépitészeti együttesét Andor Anikó, Ybl-díjas tájépitész tervezte, aki többek között a Gül baba türbéjének komplex környezetrendezéséért 2019-ben átvehette az Év Tájépitésze díjat. Együttal, a „Gül baba türbéje és környezetének komplex rekonstrukciója” beruházás 2020-ban a FIABCI World Prix d'Excellence közösségi fejlesztések (Public Infrastructure) kategóriájában arany, míg az Örökségvédelem (Heritage) kategóriában ezüst díjat nyert.

A Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóhely létrejötte

A Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány 2017-ben jött létre egyrészt azzal a céllal, hogy a 2018-ban megnyitásra kerülő türbe és környezete az üzemeltetés-hasznosítás tekintetében megfelelő kezekbe kerüljön, másrészt, hogy Magyarország és Törökország együttműködését a művészet, a kultúra és a közművelődés területein erősítse. Állami alapítványként nem tagozódik a kormányzati struktúrába, nemzeti intézményként határozza meg önmagát. Feladatait az alapító okirattal összhangban egy 2017. december 19-én megjelent kormányrendelet és kormányhatározat orientálja, többek között azt is célul kitűzve, hogy a fent leírtakon túl a Magyarországon található oszmánkori műemlékek hasznosítására tegyen javaslatokat.

Az alapítvány közfeladatot ellátó szervezet, amely tevékenységét a kulturális turizmus előremutató fejlesztése, a kulturális diplomácia megannyi ágának, komplex feladatrendszerének kiteljesítése és az örökségvédelem modern, holisztikus megvalósítása mentén végzi. Törekvései között éppúgy szerepel a Magyarországon található oszmánkori műemlékek állagmegóvására és hasznosítására irányuló stratégiai terv kidolgozása, mint a török nyelvű népek közötti együttműködés előmozdítása a kultúra, a művészet és a tudomány területén.

Az alapítvány 2017-es működése óta számos projekt és rendezvény megvalósításával járult hozzá a magyar és a török kulturális örökségek ápolásához, valamint ezzel a két ország között lévő kulturális diplomáciai kapcsolatok erősítéséhez.

Az alapítvány tevékenysége 2024-ben kiemelt figyelmet kap, hiszen idén száz éve, hogy a modern korban Magyarország és Törökország diplomáciai kapcsolatot létesített, ennek apropóján a két ország

közös kulturális évet ünnepel, mely egy teljes évadon át mindkét országban zajló magyar–török kulturális eseménysorozatként valósul meg.

A magyar–török kulturális évad magyarországi programjainak összefogását és koordinálását a Török Köztársaság Magyarországi Nagykövetsége török és magyar társintézmények közreműködésével végzi. Így az évad során a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítványra is kiemelt szerep hárul, számos kulturális rendezvényt és tevékenységgel járul hozzá a kulturális évad sikeréhez

A Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóhely jelenlegi felépítése és működése

A türbe és környezete – a jelenlegi Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóhely – területét tekintve két részre osztható: nagyobb része az úgynevezett közforgalomnak átengedett magánterület, amelynek ékessége a három teraszos függőkerrendszer, kisebbik része pedig maga a türbe, amely a múzeumi törvény szerint kiállítóhelyként működik és a megszokott múzeumi nyitvatartással üzemel. A komplexumban pezsgő kulturális élet zajlik, a látogatók egész évben színes kulturális programokon vehetnek részt, többek között ingyenes kézműves workshopok, koncertek, konferenciák, könyvbemutatók, fesztiválok várják az érdeklődőket.

Látogatottság

A felújított síremléket és kibővített környezetét Recep Tayyip Erdoğan török köztársasági elnök, valamint Orbán Viktor magyar miniszterelnök együtt avatta fel 2018. október 9-én. A megnyitőünnepség után a türbe és környezete hamar kedvelt turisztikai célponttá vált, aminek köszönhetően 2018 októbere és decembere között közel 10 ezer látogató érkezett, valamint a nyitást követő első évben az intézmény körülbelül 52 ezer látogatót és közel 60 helyszínen megszervezett kulturális programot számolt. A komplexum havonta átlagosan 3000 látogatót fogad, amely szám a nyári hónapokban meghaladja akár az 5000 fő/hó látogatottsági számot is. A türbe és csodálatos

környezete mára a külföldi turisták által is ismert és kedvelt turisztikai célponttá vált. A statisztikák szerint a budapesti látványosságot többségében magyarok látogatják, de a turisták közel ötven százaléka külföldről érkezik, főképp Törökországból.

A látogatók között számottevő nyugdíjas és iskolás csoport is megfordul, az iskolák körében is egyre népszerűbb a türbe és környezete, hiszen a diákok kihelyezett történelem órák keretei között a helyszínen testközelből ismerhetik meg Gül baba történelmi jelentőségét és a két nép közötti kapcsolatot. A csoportokat igény szerint helyi idegenvezetők is kísérik vezetett séták keretei közt, melyeken az elmúlt években átlagosan évente 140 csoport vett részt. A vezetett séták magyar, angol és török nyelven is elérhetők.

A türbe kedvelt látogatási célpontnak számít a magas rangú, hivatalos török és más türk államok delegációinak körében is. Az elmúlt három évben közel 80 külföldi delegáció látogatta meg Gül baba türbéjét.

Filmek létrehozása, támogatása

Számtalan forgatócsoport választja időről-időre helyszínül a Rózsadomb ékkövét. A Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány közreműködésével saját gyártású filmek és videók is készültek kooperációban a török-magyar kulturális örökségeinkről. Az egyik nagyszabású alkotás például a Gül baba-türbe területének digitális történelmi rekonstrukciója, amely 3D-s technológiával mutatja be a Rózsadomb és környezetének, valamint különös tekintettel a Gül baba türbéjének történelmi rekonstrukcióját az oszmán hódoltság idejétől egészen napjainkig.

Az alapítvány közreműködésével elkészült egy hétrészes, a magyar-török közös történelem és kultúra sokszínűségét bemutató dokumentumfilm-sorozat is, „Fejezetek a magyar-török kapcsolatok történetéből” címmel. Az alapítvány jóvoltából megvalósult továbbá a „Repülj magyar szemmel Isztambulban” című kisfilm is, olyan utazásra invitálva a nézőket, amelynek során lehetőség adódik „végigrepülni” Isztambul felett, és ily módon megtekinthetők a város nevezetes, vagy kevésbé ismert történelmi helyszínei, illetve azok magyar történelmi vonatkozásai is.

Könyvkiadások támogatása

Az alapítvány közreműködésével az elmúlt évek folyamán több magyar és török vonatkozású, illetve magyar és török nyelven íródott könyv készülhetett el, melyből számos kereskedelmi forgalomban is megtalálható.

Ílber Ortaylı török történész professzor „Atatürk” című könyvének 2020 őszén megjelent magyar nyelvű kiadása, amelyben a szerző a nagy vezetőről, a Török Köztársaság alapítójáról, Gazi Musztafa Kemal Atatükről mesél, élete és életműve minden területét érintve.³² Fekete István három remekművének török nyelvű kiadása is megvalósulhatott³³, Erdal Şalikoglu Pro Cultura Hungarica-díjas művész fordításában.

Az Erdélyi török szőnyegek című, Magyar Iparművészeti Múzeum által gondosan összeállított kötet bemutatja a múzeum 1914. január 20-án megnyitott, valaha volt legnagyobb szőnyegkiállítását.³⁴

A „Szent Piroskától Bartók Béláig, magyar emlékhelyek Törökországban” album. elsősorban a törökországi magyar műemlékeket veszi sorra, amelyek jellemző módon a 18. és a 19. század első fele közötti időszakban keletkeztek. Török földön mintegy félszáz magyar emlék – épület, emlékmű, múzeum, temető – található, ezek közül a jelen kötet a legjelentősebbeket járja körül.³⁵

A „Konstantinápoly Budapesten” című könyv egy képzeletbeli, Isztambulról elnevezett impozáns szórakozónegyed történetéről szól, korábban publikálatlan levéltári dokumentumok, tervrajzok kíséretében. Egy olyan fantáziavárosról szól, amelyet Gerster Kálmán építész tervezett Budapestre a 19. század végén.³⁶

A „Magyarok Tervlapjai Törökországban” című kiadvány a magyar-török építészeti kapcsolatokat foglalja össze a 19-20. század során, szerkesztők: Kovács Máté Gergő és Zafer Sagdıç.³⁷

32 Ortaylı, 2023.

33 Fekete, 2020.

34 Pásztor, 2020.

35 NN, 2020.

36 Kovács, 2021.

37 Kovács - Sağdıç, 2022.

A könyvkiadásoknak és a fordítási munkáknak köszönhetően az alapítvány tevékenysége közművelődési ügyekhez is hozzájárul. Az így létrejött maradandó alkotások neves szakértők és turkológusok bevonásával készültek, és hiteles forrásként szolgálnak a török-magyar kulturális, építéstartörténeti, vagy történelmi téma iránt érdeklődő olvasóközönségnek.

Emlékműállítás támogatása

Gül baba kultusza Törökországban is a mai napig erősen él. A törökök Gül babát a végvidék szellemi felvigyázójának, patrónusának, védőszentjének tekintették, és számtalan legenda szövődött alakja köré.

Gül baba sok kapcsolódási pontot hozott létre a magyar és a török nép között, valamint a török nép is méltóképp őrzi emlékét. Iz-tambulban is található egy Gül babáról elnevezett parkot. Ebben a parkban 2022-ben helyezték el Gül baba bektasi dervis budapesti szobrának hasonmását. Magyarországon Gül baba eredeti, egészalakos bronz szobra, Sait Rüstem török szobrász alkotása, Budapesten a Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóhely bejáratánál található, és 1997-es felavatása óta a környék egyik meghatározó jelképévé vált.

2023 márciusában a méltán híres, hős magyar mentőkutya, Mancs munkásságát szimbolizáló szobor is elhelyezésre került a törökországi Kocaeliben. Mancs kutya az 1999-es tragikus földrengés után érkezett a helyszínre a Spider Mentőszolgálattal, hogy segítse a túlélők utáni kutatást.

Örökségvédelmi munkálatokban való részvétel

Az alapítvány olyan hosszútávú feladatokat is ellát, mint a Magyarországon található oszmán kori emlékek felderítése, és ezek állagmegóvásának biztosítása. 2021 elejére fejeződött be például Idrisz baba türbéjének állagmegóvó felújítása Pécssett. Ezáltal immár Pécs városában is méltóbb körülmények között vált látogathatóvá egy kiemelkedő muzulmán történelmi emlékhely. A dzsámi felújítása mellett az alapítvány közreműködésével megújult az épületben található pécsi Jakováli Haszán pasa-dzsámi kiállítása is. Az állandó tárlat bemutat-

ja a szellemi kulturális örökségek UNESCO-listáján is szereplő mevlevi dervis kultúrát, Pécs hódoltsági történelmén keresztül a város török építészeti emlékeit és az egykori titokzatos Kelet hatását a mai iparművészetre, zenére, kultúrára.

Programok az épületegyüttes területén

A budai komplexum alagsorában található múzeumban állandó kiállítás várja az érdeklődőket, melynek középpontjában Gül baba történelmi személyisége, a Türbe épületének története, valamint a 16-17. századi, oszmánkori Magyarország bemutatása áll. A tárlaton többek között 16-17. századból származó, egykor a hódoltság-kori Budán használt tárgyakat, valamint életnagyságú viaszszobrok segítségével a dervisek világába is betekintést lehet kapni. Időben tovább haladva, a századforduló időszakából olyan tárgyakat tekinthetünk meg, melyeket egykor az oszmán palota ajándékozott Gül baba türbéje számára. Végezetül az érdeklődők a 20. század során szárnyra kelt, Gül baba életéről szóló legendákkal is megismerkedhetnek.

Az állandó kiállítás mellett a rendezvénytermek helyet biztosítanak négy-hat havonta változó ideglenes kiállítások számára is, ahol a szervezők minden esetben a magyar-török kulturális kapcsolódás pontok minél szélesebb és minden érzékszervre ható bemutatására törekcsenek. Amennyiben a két nép történetében megjelenő motívumokat vizsgáljuk, ebben a témában is számtalan összefonódást találunk a török és a magyar népművészetekben. Erre jó példát adnak Bartók Béla Anatóliában végzett kutatásai, vagy Agócs Gergely munkássága. Előbbiről egy könyv is született. Sipos János: Török népzene Kis-Ázsiából című szerzeménye, amely a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány támogatásával jelenhetett meg. A népi hagyományok és motívumok ápolására kiemelt figyelmet fordít az alapítvány, havi egy-két alkalommal kézműves workshopok is megtalálhatók a programok között, melyeken különféle képzőművészeti ágakkal és motívumokkal ismerkedhetnek meg az érdeklődők.

Gül baba budapesti türbójét meglátogatva nem csupán egy oszmán-kori mauzóleumot, illetve kortárs kiállítóteret találhatunk, hanem egy csodálatos, több szintből álló kertet is, amelyben számos különleges növény és színpompás virág látható. A kora-tavasszal

virágzó magnólia, vagy a nyár közepén lila szőnyeget alkotó levendula mellett a méltán leghíresebb virág, a rózsza számos csodálatos példányával találkozhatunk. Nem véletlen mindez, hisz Gül baba neve törökül Rózsa Apót jelent, így az 1541-ben Budán elhunyt oszmán szerzetes neve is ennek a virágnak az emlékét őrzi. Budapest II. kerületének Rózsadomb, elnevezése szintén Gül Babához kötődik a legenda szerint, hiszen Gül baba türbéje egy hajdani rózsakert helyén áll. A magyarok által költött legendák szerint a szerzetes rózsaoajkésítéssel is foglalkozott, amihez egy csodás kertet tartott fenn, ahonnan hétköznapi ember egy szál virágot sem szakíthatott le. Innen is eredhet a Rózsák atyja elnevezés is, amivel gyakran illették a dervist.

A kulturális központban rendezett kézműves foglalkozások és rendezvények is sokszor veszik alapul a rózsza szimbólumát. Van kifejezetten rózsás parfümkészítő foglalkozás is, ahol az érdeklődők megtudhatják azt is, hogy a rózsza illata miért olyan különleges, egyszerűen fűszeres, borsos, mézes, édes és még sorolhatnánk, vagyis rengeteg tulajdonsága van ennek az illatösszetevőnek.

Szintén a rózsza motívum köre épül a most már hagyományosnak mondható Rózsa Fesztivál, ilyenkor a komplexum területén több szintéren több napos rendezvénysorozat keretein belül a kultúra minden területét bemutató programokon vehetnek részt az érdeklődők.

Programok az épületegyüttes területén kívül (Magyarországon és Törökországban)

Az alapítvány török-magyar hagyományőrző tevékenységét a komplexumon kívül is folytatja, többek között hagyományőrző fesztiválokra való részvétellel, külsős magyar, illetve török helyszíneken szervezett kiállításokkal, koncertekkel, kerekasztal beszélgetésekkel, kézműves foglalkozásokkal. Ennek a tevékenységnek köszönhetően a törökországi Kars városában található Kaukázusi Frontmúzeumban 2021-ben, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány összefogásában, az isztambuli Magyar Kulturális Intézet, valamint az ankarai Magyar Nagykövetség támogatásával új állandó tárlat nyílt, az 1848-49-es szabadságharc és forradalom után török földön menedéket lelő magyar katonák északkelet-anatóliai szerepvállalásáról.

Pécsett a Jakováli Haszán Pasa dzsámi múzeumában állandó tárlat mutatja be a szellemi kulturális örökségek UNESCO-listáján is szereplő mevlevi dervis kultúrát, Pécs hódoltsági történelmén keresztül a város török építészeti emlékeit és az egykori titokzatos Kelet hatását a mai iparművészetre, zenére, kultúrára.

A fent említett állandó kiállítások mellett számtalan vándorkiállítás létrehozásában is szerepet vállal az alapítvány, így valósulhatott meg a „Magyarok tervlapjai” Törökországban című kiállítás több magyarországi és törökországi helyszínen is. A tárlatot elsőként 2021 májusában a Gül Baba Kulturális Központban lehetett megtekinteni, ezt követően a kiállítás tovább utazott és 2021 februárjában már Ankarában, a çankayai Kortárs Művészetek Központban (Çağdas Sanatlar Merkezi) volt megtekinthető. Ezután Isztambul egyik legpatinásabb egyetemén, a Yıldız Műszaki Egyetemen, valamint Bodrum városában is meg lehetett tekinteni a kiállítást.

Összegzés

A fenti tanulmány egy magyarországi oszmán műemlék történetét és jelenlegi hasznosítását tekintette át egészen a kezdetektől, mikor a 16. században egy bektasi dervis számára megépült, majd az oszmán korszak után jezsuita kápolnává alakult, végül a 20–21. század diplomáciai, kulturális és műemléki folyamatain keresztül folyamatosan visszanyerte eredeti állapotát, és környezete egyre komplexebb módon épült ki. Láthattuk, hogy bár az épület fizikai formája és környezete számos változáson ment keresztül, illetve számos új narratíva társult az épülethez, szakralitásának tisztelete továbbra is fennmaradt. A változásoknak vallási, politikai és a 20. században műemlékvédelmi okai is voltak. A 20. század diplomáciai folyamatai és a magyar–török kapcsolatok dinamikája újra és újra lendületet adtak a helyreállításának és kezelésének.

Az épület története a magyar–török kétoldalú kapcsolatok szempontjából szimbolikus fontosságú. Szakrális jelentősége nem változott, napjainkban egyaránt műemlék, kulturális központ és közpark komplexum, amely jelentőséggel bír a magyar–török diplomáciai és kulturális kapcsolatok alakításában. Az épületet kezelő Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány célja, hogy kulturális értéket teremtsen,

ápolja az épülethez kötődő hagyományokat, és egy aktív, kortárs kulturális központot hozzon létre, amely segíti a török–magyar kétoldalú kapcsolatokat a kultúra eszközével.

Irodalomjegyzék

1881. évi XXXIX. törvénycikk a műemlékek fenntartásáról. Forrás: <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5996>. Utolsó megtekintés ideje: 2024. 05. 05.
- Ágoston Gábor – Sudár Balázs (2002). *Gül baba és a magyarországi bektasi dervisek*. Budapest: Terebess.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı (2000). *Avrupa'da Osmanlı Mimarı Eserleri. I. Romanya, Macaristan (1. ve 2. kitap)*. [Oszmán építészeti emlékek Európában. I. Románia, Magyarország]. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Fekete István (2020). *Csí, Kele, Tüskevár*. İstanbul: Pamiray Yayinlari.
- Foerk Ernő (1918). *Török Emlékek Magyarorszáiban. A Budapesti Magyar Állami Építő Ipariskola 1917. évi szünidei felvételei*. Budapest.
- Kovács Máté Gergő - Rabb Péter (2020). The Dimensions of the Two Remaining Türbes in Ottoman Hungary: Contributions to the Methods of Ottoman Construction Practices in the Sixteenth Century. *Megaron*, 15 (2), 230-239.
- Kovács Máté Gergő - Zafer Sağdıç (szerk.) (2022). *Magyarok Tervlapjai Törökországban*. Budapest: TERC.
- Kovács Máté Gergő (szerk.) (2021). *Konstantinápoly Budapesten*. Budapest: TERC.
- NN (1910). Oszmán újságírók látogatása Gül baba türbéjénél. *Vasárnapi Ujság*, 57 (51), 1065.
- NN (2020). *Szent Piroskától Bartók Béláig*. Budapest: Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány, Isztambuli Magyar Intézet, Külgazdasági és Külügyminisztérium
- Ortaylı, İlber (2023). *Gázi Musztafa Kemál Atatürk*. Budapest: Napkút Kiadó.
- Pap Norbert - Fodor Pál (2017). *Szulejmán Szultán Szigetváron. A szigetvári kutatások 2013-2016 között*. Pécs: Magyar Tudományos Akadémia – Pécsi Tudományegyetem.

- Pap Norbert (szerk.) (2020). *Turbék. Szulejmán szultán zarándokvárosa*. Budapest-Pécs: Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Pécsi Tudományegyetem.
- Pásztor Emese (2020). *Erdélyi török szőnyegek*. Budapest: Iparművészeti Múzeum.
- Saral, İsmail Tosun (2022). *Gül Baba*. Budapest: Napkút.
- Sudár Balázs (2013). *A Pécsi Idrisz-Baba Türbe*. Budapest: Forster Gyula Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, 2013.
- Sudár, Balázs (szerk.) (2022). *Gül baba – egy török dervis a magyar végeken*. Budapest: Budapesti Történeti Múzeum – Bölcsészettudományi Kutatóközpont.
- Yılmaz, Mehmet Emin (2003). *Macaristan Budin'de Gül Baba Türbesi ve Tekkesi [Gül Baba türbéje és tekkéje a magyarországi Budán]*. İstanbul: Çamlica, 2003.
- Yılmaz, Mehmet Emin (2023). *Gül Baba ve Osmanlı Macaristan'da Manevi Miras. [Gül Baba és az oszmán-kori Magyarország szakrális öröksége]*. Ankara: TİKA.

Publikálás a Business & Diplomacy Review folyóiratban

A folyóirat az alábbi témákhoz kapcsolódó kéziratokat fogad be lektorálásra:

- gazdaság,
- kereskedelem,
- pénzügyek,
- nemzetközi kapcsolatok,
- diplomácia,
- nemzetközi kommunikáció
- társadalomtudományok;
- közgazdasági tudományok.

A tanulmány absztraktja minden esetben angol nyelvű. A tanulmány magyar vagy angol nyelvű, amelynek terjedelme 30 000–40 000 leütés (az absztrakttal együtt).

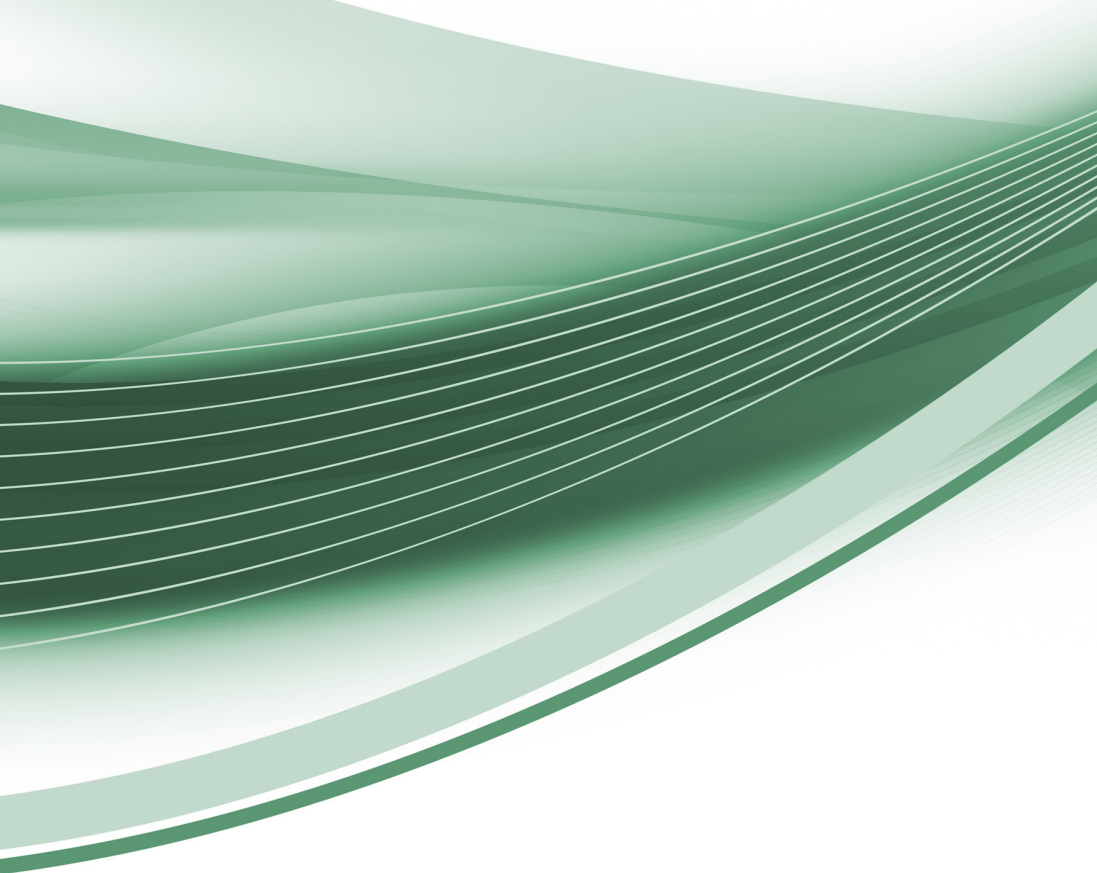
A kéziratok előzetes befogadásának feltételei:

- a kézirat és annak szerzői megfelelnek a folyóirat etikai szabályainak;
- a kézirat, illetve ahhoz tartalmában nagyon hasonló tanulmányt még nem publikáltak;
- a benyújtott kézirat megfelel a formai követelményeknek.

A folyóirat a szerzőknek tiszteletdíjat nem fizet. A folyóirat minden egyes befogadott kézirat esetében kettős vaklektorálást alkalmaz, ami azt jelenti, hogy az anonimalizált anyagot a szerzők által nem ismert lektorok értékelik. A folyóirat csak abban az esetben fogad be kéziratot publikálásra, ha azt mind a két vaklektor publikálásra ajánlja, és vaklektor(ok) által kért javításokat/kiegészítéseket a szerző(k) végrehajtotta/ák. Amennyiben az egyik lektor javításokkal publikálásra ajánlja a kéziratot, míg a másik nem, akkor a javítások után a témában jártas újabb vaklektornak kell értékelnie az anyagot. Akkor minősül egy tanulmány tartalmában nagyon hasonlóknak egy korábbi tanulmányhoz képest, ha azok egyezősége 60% felett van. A szerzők minden egyes esetben kötelesek a vaklektorok által írt kifogásokra/javaslatokra tételesen írásban reagálni.

Information in English:

<https://uni-bge.hu/en/business-diplomacy-review>

Kiadja: Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest

ISSN 3004-0116
HU ISSN 3004-0116